

Ольга Торянка

у
СВЯТ-ВЕЧІР

Видання 2. 97

БІБЛІОТЕКА
«БРАТСЬКОГО ЛИСТКА»

ч. 2

Ольга Горянка

У СВЯТ=ВЕЧІР

Видання Св. Павлівського Братства
в Гайденау
1947

Друк Таборової Друкарні в Гайденау
зам. ч. 27.

Із самого ранку кужелила метелиця: наміта: а високі кучугури, сухим снігом слідила очі й боляче сікла обличчя стомлених солдатів, яких вели на повстанців. Хоч як загін змагався з віхолою, а мусів таки, не дійшовши до місця призначення, завернути в невелике село під лісом. Задубілі солдати миттю розбіглися по хатах.

Сергій і Микола перші подалися до найближчої, що стояла побіч церкви. Двері відчинила чорнява молодиця. Ледве переступили поріг, як їх огорнуло приємне тепло і якісь призабуті пахощі. У хаті затишно й по-святчному чисто: діл притрушений золотавою солом'єю, комін розмальований соняшниками і півнями, на стінах красуються рушники гаптовані, стіл застелений картатим настільником, перед образами блимає лампадка, а на покуті сніп пшениці, біля нього на сіні — горщики і великий книш.

Микола штовхнув ліктем Сергія:

— Та це ж Різдво, мабуть, сьогодні?

Сергій не встиг відповісти, бо з лави підвівся сивий дід і привітав їх:

— Заходьте, заходьте, хлопці. Роздягайтеся та грійтеся. Одежу вішайте на жердку, а торби можна під лаву покласти.

Микола й Сергій тупцювалися біля порога, шукаючи очима місця, куди б поставити гвинтівки, зрештою поставили в кочережник і почали роздягатися.

— Меласю, — звернувся дід до молодиці, — ти б дала теплої води хлопцям помитися.

— Зараз несу, — обізвалася молодиця, що поралась біля печі.

Незабаром Сергій і Микола, помившись і причепурившись, сиділи на ослоґні. Троє дітей, яких вони зразу не помітили, тулилися до діда, несміливо позираючи на чужих, щось шепотіли йому на вухо. Дід привітно гладив їхні вимиті і причісані голівки й розпитував солдатів, звідки вони. Молодиця вийшла порати худобу. Старший хлопчик тим часом уже разів кілька вибігав за двері.

— Не вирипуй хати, Тимку, — зауважив дід.

— Я тільки подивитись, дідуню.

— Знаю, знаю, шило ти непосидюще. Це він першої зірки виглядає, щоб вечерять починати, — пояснив старий солдатом.

— Але ж, дідуню, як ми її побачимо, коли надворі сніг іде?

— Побачимо, — потішав дід онука, посміхаючись у вуса.

Та ось повернулася молодиця, роздя

глася й заторохкотіла ложками біля мисника.

За дверима затупотіло й до хати зайшов хлопчик з вузликом. Він скинув шапку, чемно вклонився й сказав:

— З Святим вечором будьте здорові! Наші тато й мама прислали вам вечерю, — і поклав вузлик на стіл.

— Дякуємо, дякуємо, сину! Сідай отам на лаві, — запросив дід.

Молодиця виклала з вузлика пиріжки і натомість нав'язала своїх.

— У вас теж є солдати, Михасю? — запитала.

— Є, аж два, — відповів хлопчина.

— Гість у Свят ^є вечір — велика милість Божа, — сказав дід. — Здавна у нас велося в цей вечір гостя вітати якнайкраще.

В хаті сутеніло.

Сергій і Микола мовчали. Ця затишна хата й ладна дідова мова нав'язли їм спогади дитинства. Вони були з одного села і йшли майже однаковим життєвим шляхом. Сергій згадав свого діда, батька й молоду ще, веселу матір, і вирізно відчув пахощі рідної хати... Так само в ній було тепло й привітно, і він, малий ще зовсім, носив із старшим братом вечерю дядькові Трохимові... Він мріяв, коли підросте трохи, ходити колядувати... Але налетіла жахлива буря суцї

льної колективізації і розтрощення їхній затишний куточок, порозкидавпи їх усіх, як тріски в морі: батька заслали невідомо куди, дід і мати померли з голоду, брат загубився в мільйонній армії безпритульних, а його кидала доля з одного дитячого будинку до іншого, коли ж підріс, то з копальні на завод і знову в копальню... І ось він тепер під червоним прапором на вістрях багнетів несе братам своїм таке саме «щасливе життя», якого й сам зазнав...

Заглиблений в спогади, він не звертав уваги на інших дітей, що приносили вечерю. Тільки миготливе сьйво засвіченої лампи відірвало Сергія від болючих думок. Він поглянув на товариша, той сидів нерухомо, втупивши сумні очі перед себе.

Тут саме увійшов знадвору дід, що проводив дітей, і звернувся до невістки:

— Подавай, Меласю, вечерю, — потім до Сергія й Миколи: — Сідайте, хлопці, до столу, а ви, голуб'ята, отут сідайте, — показав місця дітям.

Усі посідали. Маланка поставила на стіл миску з кутею та узваром, пахучу юшку, смажену рибу, різні пиріжки.

Дід підвівся, а за ним і всі. Він перехристився тричі і врочисто промовив:

— Дякуємо Тобі, Господи, що сподо-

бив нас зустріти ще раз світло зірки святої. Благослови ж тепер спожити в доброму здоров'ї щедрих дарів Твоїх. Благаємо Тебе, Боже наш, зглянься на всіх страждених і мемічних, а найпаче на тих, що зблудили з путі дороги, і приведи їх, нещасних, до рідної хати. Навіки вічні хай буде благословенне ім'я Твоє. Амінь!

Сергієві стислося серце. Давно він не чув такої мови. Солодка туга сповнила груди й воложила очі. Та й не тільки йому. Він помітив сльозу, що впала з довгих вій Маланчиных.

Далі дід зачерпнув ложку куті і, тримаючи її перед відчиненою кватиркою, погукав:

— Морозе, морозе, іди до нас куті їсти! А в Петрівку не ходи, бо будемо залізними пугами бити, — і проковтнув.

Потім повторив це саме ще двічі.

Діти з побожністю стежили за дідовими словами й рухами.

Зачинивши кватирку, дід сів, і всі стали вечеряти. Їли мовчки.

Під кінець вечері Тимкові не сиділось, він совався по лаві й благально поглядав на матір.

— Встигнеш, встигнеш . . . без тебе не підуть, — заспокоювала, посміхаючись, Маланка.

Скінчивши вечеряти, дід повагом ви-

ліз з за столу й христився перед образами.

Діти зразу посхоплювались. Тимко почав швидко вдягатись, а менші задрісно дивилися на нього.

— Мамуню, де моя торбинка? — кинув він.

В цю мить до хати вбіг Михась.

— Сьогодні колядувати не підемо! — гинавив відразу, — солдатський командир наказав усім сидіти вдома.

— А то чому? — розгубився Тимко.

— Не знаю. Оце щойно був у нас дядько Остап і звелів переказати сусідам. Ну, я біжу. Татуньо казали не баритись, — і зник за дверима.

У хаті враз стало сумно. Усіх глибоко вразила ця звістка. Тимко роздягався, стримуючи сльози, дід похитував головою, навіть Сергій і Микола почували себе якось ніяково.

Нарешті, дід озвався:

— Хай Бог простить їм, дітки. Не журись, Тимку, ще наколядуєшся, — і поліз, крякчучи, на піч.

Молодиця мила посуд. Хлопці роззувалися, лагодилися спати. Діти одне по одному полізли до діда.

Спершу з печі долітав тільки шепіт, потім голосніше:

— Дідуню, розкажіть...

— Розкажіть, дідуню...

— Ото причепилися! Що ж вам розказати?

— Про Золоту Країну! Про Золоту Країну! — радісно загукали діти разом.

— Добре. Слухайте ж.

Кашлянувши кілька разів, дід почав:

— «Сталося те в країні, що над синім морем розляглася. Була вона весела й багата. Від обрію до обрію золоті жита й пшениці хвилювалися, пишні сади від рясного плоду і гиналися, сріблясті річки всілякою рибою кипіли...

Жили там працьовиті й нелукаві люди. Дуже любили вони працю, край рідний, а найдужче волю свою, бо одвіку там неволі не знали. І Бог любив країну ту, а люди звали її Золотою...

Злі сусіди заздрили щасливому народові, а найбільше з них — жорсткий цар північний Ирд... І от став він думати-гадати, як би той вільний народ поневолити, а його край багатющий собі загарбати. Послав він спочатку туди своїх вірних людей розвідати, а потім і сам з великим військом рушив...

Золотокраїнці завзято й хоробрю свій край боронили, та велика була сила ворожа... І не пісні веселі, а стогни й прокльони по Золотій Країні залунали, не хвилі золотої пшениці по широких просторах її котились, а річки крови й сліз розливалися...

Стали загарбники вільних людей у неволю заганяти, а їхнє добро собі забирати, стали вдів і сиріт із хат виганяти, останній кусень хліба в людей з рота видирати. Гори трунів рдуючу землю вкривали, а зграї чорних круків ясне сонце, як хмара, затуляли...

І зломив волелюбних золотокраїнців цар Ирод триклятий... І почали наїзники людей звичаїв своїх навчати...

Незабаром почалося таке, чого споконвіку не бувало: люди дурили й боялися одне одного; брат не вірив рідному братові; діти за батьками шпигували; жінки чоловіків, а чоловіки жінок своїх продавали; сильні з слабих знущались; підлеглі старшим своїм нишком ями копали...

Побачивши таку кривду й розпусту, послав Господь свого Сина, щоб повернув він тим людям забуту Правду й Любов зневажену.

І народився Син Божий у бідної Матері, щоб багаті не гордували. А коли родиться дитина на землі — запалаєть ся зірка на небі. Скільки людей на землі, стільки зірок на небі...

Коли ж Син Божий Ісус Христос народився, то запалала в небі зоря ясна й велика. В хліві, у яслах Дитя Боже лежало, а над ним та зірка чудотна сяяла...

Побачили її мудреці великі й здивувалися. Стали вони в старовинних книгах шукати, що це чудо єдиво значить. І вчитали з тих книг старовинних, що то Син Божий народився і що врятує Він люд з неволі й горя, принесе світові Любов і Мир і буде царем над царями...

І пішли три царі зі Сходу, Заходу й Півдня, щоб тому Дитяті Святому вклонитися. А коли їхні дороги схрестилися, пішли вони разом, і зірка чудесна шлях до Правди їм показувала...

Один тільки цар Півночі не пішов з ними... Він дуже лютився й боявся, що повонароджений цар забере його царство велике. І надумав цар Ирод Сина Божого згубити. Та Господь беріг свого Сина й наслав на царя і слуг його сліпоту, щоб не бачили зірки тієї світлосяйної й не знали, де Син Божий народився, де Його шукати...

І послав тоді Ирод своїх воїнів усіх немовлят убивати...

Страшні часи в Золотій Країні настали. Багато батьків, дітей своїх боронячи, в боях запеклих гинули, інші в чужі країни тікали.

Темної ночі, притуливши до грудей своє немовлятко, Мати Ісусова пустельчими стежками теж тікала, залишаючи Золоту Країну, що в огнях пожеж на

лала, в ріках сліз і крові потопала. А Иродові слуги люде і, що там залишились, і далі мордували, Христа та його прихильників шукали...

Та Бог великий все те бачив... І сказав він:

— «Хоч як мого Сина хочуть згубити, та ніколи цьому не бувати! Він повернеться знову в Золоту Країну і слава Його за славу всіх земних царів ясніше сягатиме...»

Сергій не спав. Прості слова дідусеві вливались йому в душу. Він знає ту Золоту Країну, відчуває її болі й кривди, що їх заподіяв цар Ирод. Це ж його Рідний край, що століття терпить тортури, стікає кров'ю найкращих синів своїх. Він розуміє, що катам Иродовим замало тієї крові, що хочуть вони зломити міцні парості великого народу, вбачає затоптати його прагнення волі, кров'ю згасити вогонь його свідомости.

Довгі роки тамоване обурення прокинулось і душило його. Ставало важко дихати.

Сергій підвівся й сів. Він помітив, що й Микола не спить, а, підклавши руки під голову, тужно дивиться в стелю.

Нараз їхні погляди зустрілися. Ніби засоромившись своїх думок, вони відвели очі один від одного.

Дід зійшов. Діти вже, мабуть, поспули. Мати, схиливши голову на руку, сиділа край столу. Тільки потріскування лимнядки порушувало тишу.

Раптом пролунав далекий постріл, за ним — другий, третій. Хлопці скочили з лави й прислухались, але все знову стихло.

Аж ось тихо скрикнули сінешні двері й на порозі застигла запершена снігом постать.

— Гнате! — зірвалася з місця молодиця.

— Сяну! — глухо вигукнув дід.

Хлопці остовпіли з несподіванки й не встигли ще отямитись, як Малаанка з чоловіком зникли в снігах.

За якусь хвилину молодиця повернулася, її темні очі горіли мукою на пополотнілому обличчі, а міцно стулені уста стримували стогін. Вона допитливо дивилася на Сергія й Миколу і вже хотіла щось сказати, як тут під вікнами загунали важкі кроки, грюкнули двері і, брязкаючи зброєю, вбігли два солдати.

— Хто тут хазяїн? — спитав старший. Побачивши людей з свого загону, він додав: — Чи ніхто оце тількищо це забігав до хати?

Сергій глянув у очі Миколі і, повернувшись до старшого, твердо відповів:

— Ні, не було нікого!

— Ми нікого не бачили, хоч цілий вечір не виходили з хати, — ствердив Микола.

— А кого ви шукаєте? — запитав стримано Сергій.

— Та затримали були бандита, тут же всі села бандитські, а він кинувся між хати і зник. Тепер маємо клопіт шукати. Ну, пішли далі! — і, вилаявшись, вийшли.

Якийсь час усі мовчки стояли серед хати. Потім Маланка повернула до Сергія й Миколи залите слізьми обличчя й тихо вимовила:

— Дякую вам, хлопці...

А дід, кліпаючи добрими очима, тиснув їм руки тремтячою холодною правцею:

— Спасибі вам, сини мої! Хай Господь благословить стежки, якими ходите, і пошле вам щастя й здоров'я...

— Покликати? — спитала Маланка.

— Кличте, кличте! — опам'ятавшись, разом відповіли Сергій і Микола.

Молодиця швиденько вийшла й замить повернулася з високим чоловіком.

— З Святим вечором будьте здорові! — привітався він. — А я оце йшов до вас вечеряти й наскочив на «братів-визволителів» і трошки посперечались. Не знали ми, що вони вже й сюди завітали,

а то принесли б добрих гостинців різдвяних.

— Тільки сьогодні надвечір прийшли.

— Тому ж ми й не знали. А ви теж їхні?— звернувся до схвильованих хлєбців.

— Були досі... а тепер... — хотів ще щось сказати Микола й затнувся.

Гнат пильно поглянув на нього й нічого не сказав.

Розмова обірвалась.

Маланка, щасливо посміхаючись, зливала чоловікові на руки.

Помившись і переодягнувши чисту сорочку, Гнат став на полик і ніжно схилився над послулими дітьми. Потім злегка відсунув пасмо неслухняного волосся, що розсипалося на спітнілому чолі старшого сина.

Маланка тим часом готувала миски. Хоч вечеряв тільки Гнат, проте, всі сіли до столу й для звичаю з'їли по ложці куті.

Повечерявши, Гнат розповідав про хазайнування «товаришів» у них, про життя й боротьбу повстанців з червоною навалою. Глибока віра в перемогу звучала в його голосі:

— Ми мусимо врятувати свій край від загибелі, своїх людей від кайданів. Годі встеляти нашими кістками пустелі Півночі й сипучі піски Півдня, годі лити кров за своїх гнобителів. Ми повинні

жити для щастя свого народу й боронити його волю й прага від напасників. Нас багато й ми міцні духом. Ми боремося за правду й переможемо. Неодмінно переможемо!

Сергій і Микола теж розповідали про своє тяжке життя. Довго точилась тиха розмова, часом сумовита, а часом сповнена віри й надії.

Було вже за північ, коли тихенько ще раз рипнули двері і з хати вийшли три постаті. Обережно ступаючи, скрадалися вони попід тинами аж поки опинилися за селом.

Метелиця вщухла, тільки поземний вітер ще кошлатив волохаті гриви сипкого снігу. В темному небі мерехтіли ясні зорі, а серед них, над самим лісом, сяяла найбільша, найясніша...

З полегкістю зітхнувши, Гнат, Сергій і Микола, немов ті три царі біблійні, пішли прямо на неї, несучи Золотій Україні найдорожчі дари свої: життя молоде, щире, любов і непохитну віру в перемогу.

Ціна 2 м. 50 п.

20